

Опубліковано: Образне слово Луганщини: Матеріали XI Всеукр. наук.-практ. конф. імені Віктора Ужченка (м. Луганськ, 20 квітня 2012 р.) / ДЗ “Луган. нац. ун-т імені Тараса Шевченка” / За заг. ред. Проф. О. М. Горошкіної. – Вип. 11. – Луганськ: ДЗ “ЛНУ імені Тараса Шевченка”, 2012. – 348 с. – С. 170-172. – 0,2 др. а.

І. В. Магрицька

Східноукраїнський національний університет
імені Володимира Даля, доцент

ФРАЗЕОЛОГІЗМ ЗАВОДИТИ НА ПОСАДУ СХІДНОСЛОБОЖАНСЬКОМУ ВЕСІЛЛІ

У традиційному українському весіллі вираз *на посад саджати (садовити)* означає ‘виконувати народний весільний ритуал, запрошувати молодих зайняти почесне місце на покуті’ (СУМ, VII, с. 305). В українських східнослобожанських говірках ми зафіксували такі його семантичні відповідники: *на ¹посад (за стіл) за¹водити (са¹дити, садо¹вити), садо¹вити на по¹міст.*

Весільний посад у селах Луганщини раніше був наскрізним обов’язковим обрядом першого шлюбного дня. Спочатку його проводили окремо для молодої і молодого в їхніх хатах перед тим, як дівчину забиратимуть із дому. Як правило, цю дію виконував керівник весілля від молодого (його називали *друж’ко*) та від молодої (*нідд’ружій*), попередньо спитавши на це дозволу в старостів: “*Благословіть молодого князя (молоду княгиню) на посад завести!*”, а ті відповідали: “*Бог благословить тричі разом!*”. Бувало, що дітей благословляли самі батьки – іконою і хлібом-сіллям. Після посаду молодої виконували важливий обряд покриття – надівали на дівчину-наречену жіночий головний убір, що символізувало її перехід до стану одружених молодих.

Другий урочистий (уже спільний) посад відбувався після того, як молодий знайде й викупить молоду та місце для себе за весільним столом. Молодші брати молодої боронили сестру “кийками” – палицями з реп’яхами, вимагаючи за сестру гроші або солодощі під захоплювальні пісні дівчат-дружок.

Утретє молоді, тримаючись за руки (як правило, зв’язані рушником або хусткою – щоб між ними ніхто не пройшов, бо це було поганою прикметою), сідали за весільний стіл уже в домі молодого. Обов’язковими атрибутами самого столу були головні весільні атрибути – коровай і гільце. Після цього посаду молодих відправляли “в комору”. Обрядом шлюбної ночі завершувався перший весільний день.

Спробуємо здійснити етнокультурний аналіз наведених фразеологізмів на позначення урочистого заведення молодих на посад, залучивши при цьому свідчення етнографії, міфології, а також зваживши на лінгвальний та позалінгвальний контекст виконання цієї ритуальної дії на Східній Слобожанщині.

Звернімо увагу на те, що лава, на яку сідають наречені, стоїть на покуті, яка, за давніми народними уявленнями, є священним, найпочеснішим місцем у хаті, справжнім домашнім вівтарем, де перебувають домашні боги (Войнович В. Українська міфологія. – К., 2005, с. 381-382). Святість місця підкреслено іконами, які висіли над лавою. Лава застелена кожухом, що символізує багатство.

Садовлять молодих не абияк, а урочисто, з благословенням, супроводжуючи його ритуальними репліками, у яких обов’язковими є слова *князь, княгиня, Господь Бог* і подібними. У давніх говірках лексема *посад* має дублетну назву *суж(е)не місце* (Жизнь и творчество крестьян Харьковской губернии: Очерки по этнографии края / Сост. В. В. Ивановъ. – Х., 1899. – Т. I, с. 92, 872), а в сучасних – *¹мертва ¹лава, по¹чотне ¹місто.*

Загальноприйнята символіка посаду молодих пов’язана з продукуючою магією, спрямованою на забезпечення молодих плодючістю. Т. Бернштам проводить паралелі *посад – рай*

і *посад – престол*: під час сидіння біля столу відбувається символічна “смерть душі” у “райському саду” перед столом-престолом (Бернштам Т. А. Обряд “расставания с красотой” // Сб. МАЭ. – 1982. – Т. 38, с. 59). М. Довнар-Запольський стверджує, що головною умовою посаду є цнотливість молодих (Довнар-Запольский М. В. Исследования и статьи. – К., 1909. – Т. I, с. 102). На думку А. Топоркова, після посаду жениха визнають “мужчиною” – жонатим (Топорков А. Л. Домашняя утварь в обрядах и поверьях Полесья (XIX-XX в.). Автореф. дис. ...канд. истор. наук. – Л., 1986, с. 10).

М. Костомаров трактує цей обряд дещо по-іншому: молодих на знак одруження заводили на посад так само, як князів саджали за стіл на знак отримання ними повноважень (Костомаров Н. И. Историческое значение южно-русского народного пшчного творчества. II. Южная Русь до казачества // Бесѣда. – Год второй (1872). Кн. 12, с. 48).

А енциклопедичне джерело переконує в тому, що весільний посад символізував шанування культу домашнього вогнища, культу предків (Войнович В. Українська міфологія. – К., 2005, с. 386).

Малоінформативний, на перший погляд, вираз *заводити за стіл* містить назву локусу, яка, за свідченням А. Байбуріна та Г. Левінтона, у східнослов'янських мовних традиціях зберігає у своїй структурі семи ‘престол’ і ‘шлюб’ і часто входить (із відповідними означеннями) до складу найменувань весільного бенкету (Байбурин А.К., Левинтон Г.А. К описанию организации пространства в восточнославянской свадьбе // Русский народный свадебный обряд: Исследования и материалы / Под ред. К. В. Чистова и Т. А. Бернштам. – Л., 1978, с. 105) – отже, сам зворот *заводити за стіл* є актуальним також і для обряду, який йому передує.

На прикладі комплексного аналізу весільного фразеологізму *заводити на посад* переконуємося в тому, що традиційний український весільний обряд досі зберігає яскраві свідчення багатой духовної культури наших далеких предків, їх світогляду та звичаїв.